

PERIODI OSETLJIVOSTI

Periodi osetljivosti su periodi u razvoju u toku kojih se na **lak način i bez zamaranja** u interakciji sa okruženjem **stiču određene veštine i usvajaju određena znanja**. Ovi periodi traju određeno vreme, posle koga zauvek nestaju. Dok jedan period traje, priroda postiže dete da bira određene predmete i aktivnosti iz okoline i razvija se aktivno ih koristeći. Kada je u određenom periodu osetljivosti, dete brže i lakše saznaje o svetu oko sebe, za razliku od drugih perioda u životu kada je za iste aktivnosti potreban dodatan napor i kada one nisu takav izvor zadovoljstva.

Ukoliko se obrazovanje i vaspitanje zasniva na periodima osetljivosti i ako su obezbeđeni uslovi za njihovo pravilno korišćenje, dete je u stanju da iskoristi optimalno svoje kapacitete i uspešno se pripremi za svaki sledeći period razvoja. Ukoliko detetova okolina ne odgovara periodima osetljivosti, odnosno ako mu se dok je u određenom periodu ne nalaze na raspolaganju odgovarajuće aktivnosti ili je osujećeno u određenoj aktivnosti (prekidanje, požurivanje, nedostatak vremena) dolazi do poremećaja u razvoju, besa, frustracije i nezadovoljstva.

Različiti periodi osetljivosti pojavljuju se tokom razvojnih perioda.

Od rođenja do 6 godine

1. Period za **razvoj reda i uređenosti**, koji traje do 2 godine. Odnosi se na red u detetovoj okolini u pogledu postojanja stabilne, negovane, stalne okoline, harmoničnih odnosa i jasnih pravila, koja imaju za rezultat razvoj reda u detetovom mozgu i uređenu izgradnju ličnosti. Često deca zahtevaju da sede za istim mestom za stolom ili određene aktivnosti obavljaju samo sa određenim osobama ili rade nešto na isti način ili u isto vreme. Svako odstupanje od reda za dete je izvor izuzetne uznemirenosti.

Red i orijentacija se podstiču u Montesori okruženju dobro struktuiranom sredinom i doslednošću u obrazovnom pristupu. Svaki predmet ima svoje mesto, tu se vraća posle korišćenja i tu se uvek može naći. Ovakvo ponašanje se ne razvija lekcijama već iskustvom koje se proživi u ranom uzrastu. Deca se upoznaju sa materijalima i aktivnostima u Montesori okruženju prema određenom redosledu i logičnim redom. Redosled daje detetu iskustvo snalaženja u pogledu uzroka i posledice. Osamnaestomesečno dete uči da prvo pokvasi ruke, onda ih nasapunja, ispere i osuši peškirom, a nikako obrnuto. Iz logičnog toka aktivnosti razvija se kapacitet za **logičnu i uređenu misao**.

Ostvarenje prirodnih tendencija ka redu i orijentaciji u Montesori okruženju omogućava detetu da se oseća sigurno. Ovaj osećaj sigurnosti ne postoji samo zahvaljujući učiteljici koja ih voli i na

koju mogu da se oslone, već je prirodan rezultat činjenice da su deca na mestu gde mogu imati poverenja u svoje sposobnosti. To je psihološka sigurnost izazvana delom dobro struktuiranom sredinom koja detetu daje impuls da pokuša da se suoči sa nepoznatim, uključujući neprijatnosti u životu. Cilj je da se deci pomogne da koriste svoje ljudske energije kako bi se suočila sa promašajima i razočarenjima u životu, umesto da budu njima uništena.

2. Period za **razvoj čula** traje od rođenja do 8 godina. Dete do treće godine nesvesno istražuje svet putem čula i neophodno je da bude izloženo velikom broju čulnih podsticaja i da može da dodiruje, gleda, sluša. Od treće godine počinje svesno istraživanje odnosno sposobnost raspoznavanja i razvrstavanja čulnih predstava na uređen način. U Montesori pedagogiji se detetu pomaže u klasifikaciji i skladištenju čulnih impresija edukacijom čula pomoću posebnog materijala i slobodom istraživanja okoline čulima.

3. Period za **razvoj jezika** traje od rođenja do 7 godine. Dete se rađa sa potencijalom da razvije jezik svoje okoline. Od velikog broja zvukova iz okoline dete od rođenja izdvaja samo one koji se odnose na ljudski jezik i u određenom trenutku, kada se za to ispune fizički i mentalni uslovi, počinje da ih reprodukuje. Dete koje nije izloženo odgovarajućem govornom jeziku u ovom periodu osetljivosti neće moći to da nadoknadi a njegov intelektualni razvoj će biti ograničen. Interesovanje za pisani jezik se javlja oko 4 godine, kada je dete u stanju da lako nauči da piše i čita.

4. Period za **razvoj i koordinaciju pokreta** traje od rođenja do 8 godina, kada dete ima potrebu da nauči da na pravilan i efikasan način koristi telo, ruke i da hoda radi istraživanja spoljnog sveta.

5. Period interesovanja za **sitne predmete i detalje** se javlja oko prve godine života pa su insekti, kamenčići, cvetovi, mrvice ali i detalji na odeći i u knjigama za dete interesantni i predstavljaju deo njegovog napora da izgradi razumevanje sveta oko sebe.

6. Period **socijalnog razvoja** počinje oko 3 godine, kada dete postaje svesno da je deo grupe i kada počinje da svesno razvija veze i odnose. Sticanje socijalnih veština zahteva vreme i odvija se postepeno, na osnovu iskustva stečenog u raznim socijalnim situacijama i sa različitim tipovima ličnosti i mogućnosti za neposredno uvežbavanje. Korišćenje prirodnih potencijala u razvoju zahteva pripremu odgovarajućeg, posebnog okruženja u kome će dete moći da deluje u skladu sa ovim unutrašnjim, prirodnim vodičima. Pripremljeno okruženje omogućava i olakšava odraslima da procene kako i kada da nešto pokažu ili predstave detetu. Ako se dete ne razvija

koristeći ljudske tendencije, ono ne napreduje, već ostaje zarobljeno na određenom razvojnom nivou i kasnije mu je potrebna posebna, dodatna pomoć da se nadoknadi propušteno.

Od 6 do 12 godina

1. Period osetljivosti za korišćenje **mašte**, koji omogućava školskom detetu da zamisli pojave, procese, predmete, situacije koje ne može videti (kako se stvara hrana biljke, kako su ljudi živeli u prošlosti, kako su nastale planine). Ukoliko je tokom prethodnog perioda dete izgradilo bogatu osnovu sastavljenu od brojnih čulnih impresija, mašta će biti produktivnija.
2. Period osetljivosti za **učenje** vezanje za drugačiji način na koji razmišlja školsko dete. Ono želi da otkrije uzroke pojava i procesa, postavlja pitanja kako?, zašto?, zbog čega? i želi da samostalno na njih traži odgovore.
3. Period osetljivosti za **moralna pitanja** - dete sada želi da zna šta je dobro a šta pogrešno raditi. Ali ono želi da do tih saznanja dodje samostalno, razmišljanjem, a ne da mu neko nameće svoje moralne vrednosti.
4. Period osetljivosti za **socijalne kontakte** - dete želi da u avanturu istraživanja, kao i svaki istraživač, krene u društvu. Zato u Montesori školskom programu deca zajedno uče, razmenjuju iskustva, mišljenja, pomažu jedni drugima, savetuju se.

Od 12 do 18 godina

1. Period osetljivosti za **pravdu**
2. Period osetljivosti za **lično dostojanstvo**.